

**ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
VAZIRLAR MAHKAMASINING
QARORI**

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КАБИНЕТА МИНИСТРОВ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКISTАН**

« II » ИЮНЬ 2019 у.

№ 484

Toshkent sh.

**2019-2028 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида
биологик хилма-хилликни сақлаш стратегиясини
тасдиқлаш тўғрисида**

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили”да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида” 2019 йил 17 январдаги ПФ-5635-сон Фармони ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг “1992 йилда Рио-де-Жанейрода имзоланган Биологик хилма-хиллик тўғрисидаги конвенцияга Ўзбекистон Республикасининг қўшилиши тўғрисида” 1995 йил 6 майдаги 82-1-сон қарорини ижро этиш юзасидан, шунингдек, биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан барқарор фойдаланишни таъминлаш, муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларни ривожлантириш ва кенгайтириш, табиий экологик тизимларнинг таназзулга учраши суръатларини пасайтириш, ҳайвонлар ва ўсимликларнинг камёб ва йўқолиб бораётган турларини қайта тиклаш, биохилма-хилликни сақлаб қолиш соҳасидаги халқаро муносабатларни ривожлантиришга қаратилган комплекс чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси **қарор қилади:**

1. Қуйидагилар:

а) 2019-2028 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида биологик хилма-хилликни сақлаш стратегияси (кейинги ўринларда Стратегия деб аталади) 1-иловага мувофиқ тасдиқлансин. Стратегия қуйидаги устувор вазифалар амалга оширилишини назарда тутди:

муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар майдонларини мамлакат ҳудудининг 12 фоизига етказиш;

Орол денгизининг қуриган тубида ўрмонзорлаштириш ишларини олиб бориш ва унинг майдонини 1,2 миллион гектарга етказиш;

Бухоро ихтисослаштирилган “Жайрон” питомнигида жайронлар бош сонини 1000 га етказиш;

давлат қўриқхоналаридаги эталон экотизимларда биохилма-хиллик компонентлари учун мониторинг олиб боришнинг марказий бўғинли ягона тизимини яратиш;

замонавий геоахборот технологиялари (ГИС-технологиялар) асосида биохилма-хилликнинг давлат мониторинги ва давлат кадастри ягона ахборот маълумотлар базасини яратиш;

хар йили 2 млн гектар майдонда табиий яйловлар ва пичанзорлардаги ўсимликларни геоботаник текширувдан ўтказиш;

биохилма-хилликни сақлаб қолиш масалаларини иқтисодиётнинг барча тармоқларига интеграциялаш;

б) 2019-2028 йиллар даврида биологик хилма-хилликни сақлаш стратегиясини амалга ошириш бўйича Ҳаракатлар режаси (кейинги ўринларда Ҳаракатлар режаси деб аталади) 2-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

2. Тасдиқланган Стратегия ва уни амалга ошириш бўйича Ҳаракатлар режаси ҳаётга жорий этилишини мувофиқлаштириш ва назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Экология ва атропоф мухитни муҳофаза қилиш давлат қўмитасига юклансин.

3. Вазирликлар ва идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари:

Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги билан биргаликда тармоқларни ривожлантириш стратегияларини ишлаб чиқишда ушбу қарорда назарда тутилган тадбирларнинг кейинчалик тегишли йилга Ўзбекистон Республикаси Инвестиция дастурига киритиш таклиф қилинаётган лойиҳалар билан ўзаро боғлиқлигини таъминласинлар;

хар йили йил якуни бўйича Ҳаракатлар режасида назарда тутилган тадбирларнинг бажарилиши ҳолати тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Экология ва атропоф мухитни муҳофаза қилиш давлат қўмитасига ахборот киритсинлар.

4. Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг 3-иловага мувофиқ айрим қарорлари ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

5. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари – транспорт вазири А.Ж.Раматов ва Ўзбекистон Республикаси Экология ва атропоф мухитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси раиси Б.Т.Қўчқоров зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикасининг
Бош вазири

А.Арипов

Вазирлар Маҳкамасининг
2019 йил 11 июндаги
484-сон қарорига
1-илова

**2019-2028 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида
биологик хилма-хилликни сақлаш
СТРАТЕГИЯСИ**

1-боб. Умумий қоидалар

1. Ўзбекистонда биологик хилма-хилликни тиклаш ва сақлаш – экологик хавфсизликни таъминлаш ва мамлакатнинг барқарор ривожланиши, шунингдек, иқлим ўзгаришининг юз бераётган жараёнларига мослашишнинг ишончли йўли.

Ўзбекистон Республикаси 1995 йилдан бошлаб Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг (кейинги ўринларда БМТ деб аталади) Биологик хилма-хиллик тўғрисидаги Конвенциясининг Томони ҳисобланади ва ўзига қуйидаги мажбуриятларни олган:

биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан барқарор фойдаланишнинг ёки мавжуд режалар ва дастурларга мослаштиришнинг миллий стратегиялари, режалари ва дастурларини ишлаб чиқиш;

биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан барқарор фойдаланиш учун унинг муҳим аҳамиятга эга бўлган қисмларини белгилаш;

биологик хилма-хиллик ишончли сақланишини таъминлаш мақсадида мавжуд муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларни кенгайтириш ва янгиларини ташкил этиш;

тапаззулга учраган экотизимларни тиклаш ҳамда камёб ва йўқолиб кетиш хавфи остидаги турларини тиклаш чора-тадбирларини кўриш.

Биологик хилма-хилликни сақлаш бўйича Биринчи миллий стратегия ва Ҳаракатлар режаси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 1 апрелдаги 139-сон қарори билан маъқулланган эди.

Мана шу туфайли биологик хилма-хилликни сақлаш соҳасидаги кўплаб лойиҳалар Глобал экологик жамғарма (кейинги ўринларда ГЭЖ деб аталади), Жаҳон банки, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Тараққиёт дастури (кейинги ўринларда БМТТД деб аталади), Ёввойи табиатни кўриқлаш жаҳон жамғармаси ва бошқа халқаро ташкилотлар томонидан халқаро қўллаб-қувватланди.

Ушбу Стратегия доирасида атроф муҳитни муҳофаза қилиш бўйича бир қатор миллий ва маҳаллий дастурлар ва режаларга биологик хилма-хилликни сақлаш масаллари киритилди ва биологик хилма-хилликни

сақлаш соҳасида қирққа яқин халқаро лойиҳалар амалга оширилди. Натижада ерларнинг таназзулга учрашини секинлаштиришга, чўлланиш жараёнларини қисқартиришга, табиий ресурслардан нобарқарор фойдаланишнинг бошқа салбий оқибатларини сусайтиришга эришилди.

Эришилган натижаларга қарамай, табиий экотизимларга ва ёввойи ҳайвонлар ва ўсимликлар кўпайишига салбий омилларнинг таъсири давом этмоқда. Биологик хилма-хиллик компонентлари самарали муҳофаза қилинишини давом эттириш учун тизимли ёндашувни қўллаш талаб қилинади, ҳам ҳайвонларнинг ўзини, ҳам улар яшаш жойини муҳофаза қилиш бўйича комплекс тадбирларни ишлаб чиқиш зарур.

2. Ушбу 2019-2028 йиллар даврида биологик хилма-хилликни сақлаш стратегияси (кейинги ўринларда Стратегия деб аталади) устувор йўналишларни, мақсадлар ва вазифаларни, режалаштиришни, уларга самарали эришиш усулларини, шунингдек, узоқ муддатли истикболга биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан фойдаланиш соҳасида барқарор тизимни шакллантириш ва ривожлантириш соҳасида давлат сиёсати амалга оширилиши босқичларини белгилашга қаратилган.

3. Стратегия Ўзбекистон Республикаси Конституциясига, “Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида”, “Ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида”, “Ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида”, “Муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар тўғрисида” ва “Ўрмон тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунларига, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон Фармони билан тасдиқланган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясига асосланади.

2-боб. Жорий вазиятнинг тавсифи

1-§. Ўзбекистон Республикасида биологик хилма-хилликнинг жорий ҳолати

4. Ўзбекистон ҳудуди табиий экотизимларнинг ниҳоятда хилма-хиллиги билан тавсифланади. Текис минтақаларда чўл экотизимлари, тоғ экотизимларида эса баландлик зоналари мавжуд, тоғ экотизимларининг асосий типларига мувофиқ бўлган бир қанча зонал-иқлим пояслари аниқ намоён бўлади.

Дарё ва қирғоқбўйи экотизимлари ҳам текисликда, ҳам тоғли минтақаларда жойлашган, уларнинг ҳар бирида ўзига хос яшаш жойи мавжуд. Сув-ботқоқлик экотизимлари асосан мамлакатнинг текислик ҳудудларида жойлашган.

5. Ўзбекистон ҳудуди учун табиий экотизимларнинг бешта асосий типи ажратилган. Булар:

чўл ва яримчўл;

тоғолди ва шасткам тоғли жойлар;
тоғ экотизимлари;
дарё ва қирғоқбўйи экотизимлари;
суви-ботқоқ жойлар экотизимлари.

6. Ҳар бир экотизимда комплекс табиий компонентлар мавжуд. Улар муайян ўсимликлар дунёси ва ҳайвонларнинг ривожланиши, яшаш ва ўсишини белгилайди. Экотизимларнинг ҳар бир тини бошқа экотизимлар билан ўзаро ҳамкорликда мамлакатнинг умумий экологик яхлитлигини сақлаш ва муайян экотизим хизматлари кўрсатишда ноёб ўрин тутди.

7. Ўзбекистоннинг биохилма-хиллиги ҳозирги пайтда маълум бўлган 27 мингтага яқин турни ўз ичига олади. Улар орасида юксак ўсимликлар, пўнанақлар, лишайниклар (сув ўтлари билан қопланган замбуруғлар), кўзиқоринлар ва сув ўтлари) умуман олганда 11 мингтага яқин турни ташкил этади, фауна турлари – 15,6 мингта турдан ортиқ. Ўзбекистон олий томирли ўсимликлари эндемизми қарийб 8%. Қадимдан сақланиб қолган эндемиклар эндемик турлар умумий сонининг 10-12 фоизини ташкил этади.

8. Ҳозирги вақтда зоологик тадқиқотларнинг бутун даврида мамлакат ҳудудида рўйхатдан ўтказилган турларни ўз ичига оладиган Ўзбекистон умурткали ҳайвонлар фаунаси бешта синфни ифодалайди ва 715 та турни ўз ичига олади, улардан 77 таси балиқ турлари, 3 таси амфибиялар турлари, 61 таси судралиб юривчилар турлари, 467 таси қушлар турлари ва 107 таси сут эмизувчилар турларидир.

9. Ўзбекистон ва Марказий Осиёнинг эндемикаси умурткали ҳайвонларнинг 53 та тури ва кенжа турини ифодалайди. Судралиб юривчиларда эндемизм кўрсаткичи 50 фоизга тенг, сут эмизувчилар синфи эндемизми даражаси пастроқ – 14% ва қушлар синфи учун эндемиклар сони кўп эмас – 1,7%. Балиқлар орасида эндемизм даражаси 50 фоиздан ортиққа этади.

2-§. Ҳайвонлар ва ўсимликларнинг камёб ва йўқолиб бораётган турлари

10. Антропоген таъсир остида кучаяётган табиий экотизимларнинг умумий таназзули ва фрагментацияси арсалларнинг ва ҳам камёб, ҳам ресурс (овланадиган) турларнинг сони қисқаришига олиб келди. Бундай турлар ёввойи табиатда йўқолиб кетиш хавфига эга ва Қизил китобга киритиш учун тавсия қилинган.

11. Ҳайвонларнинг 207 та тури ва кенжа турлари камёб ва йўқолиб кетиш хавфи остидаги турли тоифаларга киритилган, улардан 184 таси Ўзбекистон Республикасининг Қизил китобига киритилган (2009 й.), улардан сут эмизувчиларнинг 24 тури, қушларнинг 48 тури, рептилийларнинг 16 тури, балиқларнинг 17 тури, бўғимли чувалчанларнинг 3 та тури, моллюскларнинг 14 та тури, бўғимоёқлиларнинг 60 тури мавжуд.

12. Табиатни муҳофаза қилиш халқаро иттифокининг Қизил китобига ҳайвонларнинг 73 та тури ва кенжа турлари киритилган. Уларнинг келажаги глобал кўламда ташвиш уйғотади.

13. Йўқолиб кетиш хавфи остидаги турлар билан халқаро савдо қилиш тўғрисидаги конвенцияга Иловага ҳайвонларнинг 88 та тури ва кенжа турлари киритилган.

14. Ўзбекистон Республикаси Қизил китобининг охириги нашри (2009 й.) юксак ўсимликларнинг 321 турини ва замбуруғларнинг уч турини ўз ичига олади. Олдинги нашрлар билан таққослаганда 23 тур чиқариб ташланган, бошқа томондан эса камёб деб эътироф этилган ўсимликларнинг 11 янги тури киритилган, 7 тури улар табиатда кўпайганлиги муносабати билан “камёб” мақомидан “қисқариб бораётган” мақомига киритилган. Ўзбекистон Республикасининг Қизил китобида “Йўқолиб кетган” мақоми билан 18 тур мавжудлигини алоҳида таъкидлаш зарур.

3-§. Ҳайвонларнинг яшаш жойлари ва уларни кўриклаш

15. Ҳайвонлар турларининг табиий яшаш жойлари қисқариши ва сезиларли даражада трансформацияси биологик хилма-хиллик учун асосий хавф ҳисобланади. Бунда камёб ва йўқолиб кетиш хавфи остидаги турғун, автохтон турлар, эндемиклар кўпроқ энг заиф ҳолатдадир.

16. Ғарбий Тёншон ва Номир-Олойнинг тўқайзорлари, қадимдан сақланиб қолган ёнғоқзорлари ва бошқа мевали ўрмонлари, сувли-ботқоқ жойлар ва шу қабилар йўқолиб кетиш хавфи остидаги ва муҳим жаҳон аҳамиятига эга бўлган ҳайвонлар турларининг яшаш жойлари ҳисобланади.

17. Кейинги ўн йилликда табиатдан жадал фойдаланиш натижасида Ўзбекистон ҳайвонларининг айрим турлари антропоген таъсирга учради, шу муносабат билан уларнинг ареали ва сони камайди, ҳайвонларнинг айрим турлари йўқолиб кетиш хавфи остида ёки батамом йўқолди. Кўшлаб ҳайвонларнинг сони ҳали таҳликали даражага етмади, бироқ изчил қисқариб бормоқда. Яшаш жойларининг таназзулга учраши ва тўғридан-тўғри қириш энг аввало йирик йирткич ҳайвонлар ва туёкли сут эмизувчилар ҳиссасига тўғри келди.

18. Табиатга доимий равишда кучайиб бораётган антропоген таъсир республиканинг барча минтақаларида илдизли ўсимликлар сезиларли даражада ўзгаришига олиб келди. Ўсимлик қопламасининг ҳозирги ҳолати биомассанинг сийраклиги, маҳсулдорлигининг пастлиги, ўрмонлар майдонининг қисқариши, иккиламчи ўсимликлар дунёси ва ҳайвонлар тўдалари ва ўсимликларнинг муқобил (инсон томонидан табиий ареалдан йироқдаги ҳудудга қасдан келтирилмаган ўсимликлар), бегона турлари кенг тарқалиши билан тавсифланади.

19. Ҳайвонларнинг айрим турлари Ўзбекистон ҳудудида мавсумий, яъни миграция даврида яшайди. Ҳайвонларнинг миграция турларига сут эмизувчиларни (оққуйруқлар, Бухоро бугуси, кулон, илвирс (тоғ қоплони), кушларни (турналар, сувли-ботқоқ жойлар ўсимликлари ва бошқалар), балиқларни киритиш мумкин.

20. Ҳайвонлар миграцияси, асосан – куз-бахор даврида амалга оширилади. Миграция билан боғлиқ ҳайвонларнинг катта қисми Ўзбекистонда қишлаб қолади. Бундай ҳолатда ҳайвонлар сонини ҳисобга олиш, уларни кўриклаш ва янаш жойларини ҳимоя қилиш чораларини кўриш зарур.

4-§. Ўрмон ва ўрмондан фойдаланиш

21. Ўзбекистон ўрмонлар кам бўлган мамлакат ҳисобланади, бироқ ўрмон экотизимлари ҳам хўжалик муносабатларида, ҳам табиатни муҳофаза қилиш муносабатларида муҳим роль ўйнайди.

Давлат ўрмон фонди ерлари 11,2 млн гектарни эгаллайди, бу республика умумий майдонининг 25,2 фоизини ташкил этади, улардан 3,26 млн гектарга яқини ўрмонлар билан қопланган.

22. Ўзбекистон ўрмонлари ўзининг табиий таркиби, маҳсулдорлиги ва бажариладиган функцияларига кўра жиддий равишда фарқланади. Ўрмонлар асосан қумли чўлларда – 9,53 млн га, тоғларда – 1,12 млн га, қайирларда – 0,11 млн га, шунингдек, воҳаларда – 0,26 млн га жойлашган.

23. 30 минг гектарга яқинни эгаллаган тўқайзорлар участкалари Қорақалпоғистон Республикасида жойлашган ва Амударё дельтасида тўқайзорлар дастлабки ҳудудининг 10 фоизига яқинни ташкил этади. Ушбу участкалар Ўзбекистондаги қолган барча тўқайзорларнинг 75 фоизини ва Марказий Осиё тўқайзорларининг 20 фоизини ташкил этади.

24. Тўқайзорлар майдонининг камайиши камёб ва йўқолиб бораётган турларнинг қисқариши сабаби ҳисобланади. Тўқайзорлар массивлари унча катта бўлмаган тор полосалар ва дарё уваларидаги алоҳида участкаларда сақланиб қолган ва ёввойи табиат учун муҳим экологик йўлақлар ҳисобланади.

5-§. Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар

25. Мавжуд биохилма-хилликни сақлаб қолиш учун бой табиий мерос асосида муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларнинг тўлақонли тармоғини ташкил этиш Ўзбекистонни ривожлантиришнинг муҳим шартларидан бири ҳисобланади.

26. Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ривожлантириш, жумладан:

Қуйи Амударё давлат биосфера резервати;

“Дўрмон” миллий боғи;

“Сайғокли” комплекс ландшафт буюртмахонаси;

“Угом-Чотқол” давлат биосфера резервати ташкил этилиши республиканинг катта муваффақияти бўлди.

Шунингдек, Бухоро ихтисослаштирилган “Жайрон” питомнигини ривожлантириш, Рамсар Конвенцияси доирасида сувли-ботқоқ жойлар халқаро рўйхатига янги табиий ҳудудларни киритиш, мамлакатнинг 51 та муҳим арнетологик ҳудудини хатловдан ўтказиш ва уларни тавсифлаш катта ютуқ бўлди.

27. Бугунги кунда республикада 7 та кўриқхона (188,3 минг га), 1 та комплекс ландшафт-буюртмахона (628,3 минг га), 2 та биосфера резервати (111,7 минг га), 3 та миллий табиий боғ (558,2 минг га), 1 та “Дўрмон” миллий боғи (32,4 га), 10 та табиат ёдгорлиги (3,8 минг га), 12 та буюртмахона (572,4 минг га) ва Бухоро ихтисослаштирилган “Жайрон” питомниги (165, минг га), шунингдек, ўрмон ва ўрмон овчилик хўжаликлари (11,121 млн га) мавжуд.

28. Биохилма-хиллик барқарор сақланишини таъминлайдиган муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларнинг (муҳофаза қилинадиган ландшафтлар – курорт табиий ҳудудлар, рекреацион зоналар, сувни муҳофаза қилиш зоналари, қирғоқбўйи полосалари, сув объектларини санитария жиҳатидан муҳофаза қилиш зоналари, юза ва ерости сувлар ҳосил бўлиши зоналарисиз) умумий майдони 13,2 млн гектарга яқини ташкил этади. Айни вақтда муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларнинг умумий майдони ўрмон хўжаликлари ва ўрмон-овчилик хўжаликлари ҳисобга олинмаганда 2079,2 минг гектарни ёки мамлакат ҳудудининг 4,64 фоизини ташкил этади.

6-§. Экотуризм

29. Ўзбекистонда экотуризмни ривожлантириш учун ноёб табиат, ҳар хил ландшафтлар (чўллар, тоғлар, плато, дарёлар, кўллар, шаршаралар), ўсимлик ва ҳайвонот дунёсининг камёб ва йўқолиб бораётган турлари, археологик топилмалар, полеонтологик қолдиқлар, петроглифлар, нодир геологик объектлар мавжуд. Шунга қарамай, республикада туристларни табиий объектларга жалб қилиш учун инфратузилма етарли даражада ривожланмаган.

30. Республиканинг айрим муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлари туристларни қабул қилиш учун энг уюштирилган ва муносиб жойлар ҳисобланади, чунки ушбу ҳудудларда белгиланган майдон ва чегаралар, туристлар ташриф буюриши учун ажратилган участкалар, келувчилар билан ишлаш тажрибаси мавжуд, айримларида эса – белгиланган йўналишлар ҳамда ушбу ҳудуд ва унинг хусусиятлари бўйича муайян билимларга эга бўлган ходимлар бор.

31. Бирок қонун ҳужжатларига мувофиқ экотуризмни, шу жумладан, рекреацион фаолиятни амалга ошириш учун давлат қўриқхоналарига, табиий боғларнинг қўриқхона зоналарига ва биосфера резерватларига кириш тақиқланган.

3-боб. Мавжуд хавф-хатарлар ва муаммолар

32. Охириги ўн йилдаги вазиятни таҳлил қилиш биохилма-хиллик йўқолиши ва унинг маҳсулдорлиги пасайиши ва экотизим хизматлари функциялари камайишининг асосий сабаблари жиддий равишда ўзгармаганлигини кўрсатади.

33. Биологик хилма-хилликнинг мавжуд хавф-хатарлари асосан иктисодиётнинг биологик ресурслардан барқарор фойдаланишни ҳисобга олмасдан ривожланиши билан боғлиқдир.

34. Чорвачилик табиий экотизимларга салмоқли таъсир кўрсатади. Чўл, тоғолди ва тоғ ҳудудларида, айниқса қишлоқ манзилгоҳлари яқинида жойлашган зоналарда яйловларнинг таназулли тезлашади.

35. Қуйидагилар:

қишлоқ хўжалиги суғориши инфратузилмасининг тор йўналтирилган ривожланиши ва бошқарилиши;

балиқчилик хўжалиги соҳасида табиий ресурсларни бошқариш ва фойдаланишнинг барқарор бўлмаган шакллари;

суғориладиган деҳқончилик ҳосилдорлигининг пастлиги ва барқарор бўлмайдиган суғорилмайдиган деҳқончилик ўсиб бораётган хавф-хатарларга тегишлидир.

Ушбу омиллар мамлакат аҳолиси сони тез ўсиб бориши билан қўшилиб барча ресурслардан жадал фойдаланишга олиб келади.

36. Аҳоли сони ўсиши натижасида аҳоли пунктлари ҳудуди кенгайди, бу экотизимлар томонидан кўрсатиладиган хизматларга нисбатан табиий экотизимларга юкломани оширди.

37. Иқлим ўзгариши ерларнинг таназзулга учраши ва чўлланиш жараёнларини келтириб чиқаради ва бу билан биологик хилма-хилликнинг ҳолатига таъсир кўрсатади. Ушбу жараёнлар айниқса Оролбўйида, Устюрт платосида, Қизилқум саҳросида, тоғлардаги ўрмон массивларида ва тоғолди туманларида жадаллик билан юз бермоқда.

38. Мавжуд тенденциялар сақланиб қолса яқин ўн йил мобайнида асосий экотизим хизматларининг қўлдан бой берилиши хавфи ўсади. Бундан ташқари, иқлим ўзгариши таъсирнинг бошқариб бўлмайдиган омили ҳисобланади, у таназзулга учраши ва биологик хилма-хилликнинг йўқолиши борасида қўшимча муаммолар келтириб чиқариши мумкин.

39. Қуйидагилар биологик хилма-хиллик сақланиб қолишига тўсқинлик қилаётган асосий муаммолар ҳисобланади:

норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг биологик ресурслардан фойдаланишни тартибга солувчи халқаро стандартларга номувофиқлиги;

биоҳилма-хиллик ва экотизим хизматлари қийматини иқтисодий баҳолаш механизмларининг мавжуд эмаслиги;

муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ва уларнинг репрезентатив тизимини муқобил бошқаришнинг мавжуд эмаслиги;

атроф табиий муҳит, жумладан, биоҳилма-хиллик давлат кадастри ва мониторинги етарлича амалга оширилмаслиги;

биоҳилма-хилликни сақлаш соҳасида молиялаштириш етарли эмаслиги;

давлат экологик экспертизаси тартиботига ҳўжалик фаолияти ва бошқа фаолиятнинг биоҳилма-хилликка таъсирини баҳолаш механизмлари етарлича жорий этилмаганлиги;

жамоатчиликнинг биоҳилма-хилликни сақлаб қолишдан хабардорлини ва иштироки даражасининг пастлиги;

аҳоли экологик маданиятининг етарлича ривожланмаганлиги.

4-боб. Биоҳилма-хиллик соҳасида халқаро алоқалар

40. Ўзбекистон табиатни муҳофаза қилиш минтақавий ва халқаро жараёнларининг фаол иштирокчиси ҳисобланади. Ҳамкорлик кўп томонлама табиатни муҳофаза қилиш шартномаларини – глобал экологик Конвенцияларни, икки томонлама ва кўп томонлама битимлар ва меморандумларни амалга ошириш йўли билан амалга оширилади. Булар:

Биологик хилма-хиллик тўғрисидаги конвенция;

Йўқ бўлиб кетиш хавфи остидаги ёввойи фауна ва флора турларининг халқаро савдоси тўғрисидаги конвенция;

Халқаро аҳамиятга эга, айниқса сувда сузувчи қушларнинг яшаш жойлари бўлган сувли-ботқоқ жойлар тўғрисидаги конвенция (Рамсар конвенцияси);

ЮНЕСКОнинг бутунжаҳон маданий ва табиий меросни муҳофаза қилиш тўғрисидаги конвенцияси;

Ёввойи ҳайвонларнинг миграцион турларини сақлаш бўйича конвенция;

Жиддий қурғокчилик ва/ёки чўлланишга дучор бўлган мамлакатларда, айниқса, Африкада чўлланишга қарши курашиш бўйича конвенция;

Афро-Евроосиё миграцияланадиган сувли-ботқоқ жойлардаги қушларни муҳофаза қилиш бўйича битим;

Оқ куйрук, Бухоро буғуси, Сибирь оқ турнаси сингари ҳайвонларнинг камёб миграцияланадиган турларини сақлаш бўйича ўзаро тушуниш тўғрисидаги меморандумлар;

Сут эмизувчилар бўйича Марказий Осиё ташаббуси;

Оролни қутқариш Халқаро жамғармасини ташкил этиш тўғрисидаги битим.

41. Биологик хилма-хилликни сақлаш ва тегишли лойиҳаларни амалга ошириш бўйича тадбирларни амалга ошириш доирасида Глобал экологик жамғарма, Халқаро табиатни муҳофаза қилиш иттифоқи, БМТ ТД, БМТнинг атроф муҳит бўйича дастури, ЮНЕСКО, Бутунжаҳон ёввойи табиатни муҳофаза қилиш жамғармаси, Табиатни муҳофаза қилиш бўйича Михаэл Зукков жамғармаси сингари халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик қилинмоқда.

42. Ўзбекистонда кейинги ўн беш йилда халқаро грантлар жалб этилган ҳолда бир қанча лойиҳалар амалга оширилди. Улар доирасида муҳофаза қилинадиган табиий муҳитларда ва улар атрофида биохилма-хиллик ва табиий ресурсларни сақлаш ва бошқариш, муҳофаза қилинадиган табиий муҳитлар тизимини кенгайтириш бўйича янги ёндашувлар намоён қилинди. Ушбу лойиҳаларни амалга ошириш туфайли муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларнинг янги тоифалари ташкил этилди, уларнинг моддий-техника базаси яхшиланди, Ўзбекистон Республикаси Экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси тизими мутахассислари ва ходимларини, шунингдек, республика компаниялари ва корхоналари экологларини биохилма-хилликни сақлаб қолиш бўйича янги илгор ёндашувларга ўқитиш яхшиланди.

5-боб. Стратегиянинг мақсадлари ва вазифалари

43. Ушбу Биохилма-хилликни сақлаш стратегиясининг концепцияси Ўзбекистон ривожланишнинг мувозанатли ва барқарор шаклига эришишидан, у узок муддатли истиқболда миллатнинг иқтисодий, ижтимоий ва маданий эҳтиёжлари боғлиқ бўлган экотизимларнинг асосий хизматларини таъминлайдиган биохилма-хилликни эътироф этиши, баҳолаши ва сақлаб қолишидан иборатдир.

44. Стратегиянинг мақсади 2029 йилга келиб биохилма-хилликни сақлаш ва ундан барқарор фойдаланишни, экотизимлар фаолият кўрсатиши ва улар томонидан асосий хизматлар кўрсатилишини таъминлаш учун самарали ва шошилиш чора-тадбирлар ишлаб чиқилишидан иборат.

45. Биохилма-хилликни сақлаш ва ундан барқарор фойдаланишни, озиқ-овқат хавфсизлигини, аҳоли яшаши учун қулай муҳитни ҳамда мамлакатни барқарор ривожлантиришни таъминлаш учун 2029 йилгача куйидаги стратегик мақсадлар белгиланди:

биохилма-хиллик масалаларни давлат ҳокимияти бошқаруви органлари ва бутун жамиятнинг фаолиятига киритиш;

биохилма-хилликка тўғридан-тўғри юкламаларни қисқартириш, унинг компонентларидан озик-овқат ландшафтларида барқарор фойдаланиш;

муҳофаза қилинадиган табиий мухитлар ҳудуди тизимини ривожлантириш, экотизим хизматлари томонидан таъминланадиган афзалликлар ҳажмини кўпайтириш;

салоҳиятни режалантириш, яратини ва молиялаштириш механизмларини ривожлантириш йўли билан биологик хилма-хиллик сақлаш ва ундан барқарор фойдаланиш самарадорлигини ошириш.

46. Стратегия турли даражалардаги давлат ва нодавлат тузилмалари, аҳолининг келишилган саъй-ҳаракатларини сафарбар қилишга, шунингдек, биохилма-хилликни сақлаб қолиш ва ундан барқарор фойдаланиш билан боғлиқ бўлган муайян йўналишларни қўллаб-қувватлаш ва амалга оширишдан манфаатдор бўлган донорларни жалб этишга йўналтирилган.

47. Биологик хилма-хиллик мавзуларини давлат ҳокимияти бошқаруви органлари ва бутун жамиятнинг фаолиятига киритиш учун:

атроф табиий мухит давлат мониторинги тизимини такомиллаштириш, биологик хилма-хиллик компонентлари мониторинги билан кенг қамраб олиш ҳисобига унинг мазмун-моҳиятини кенгайтириш;

биологик хилма-хиллик кадриятлари ва экотизим хизматлари тўғрисида давлат ҳокимияти бошқаруви органлари, шунингдек, жамиятнинг барча қатламларининг хабардорлиги ва билимини ошириш;

биологик хилма-хилликлар қиймати ва экотизимлар хизматларини иқтисодий баҳолашни ишлаб чиқиш ва унинг механизмларини режалаштириш жараёнига киритиш;

ташкилий-техник, технологик счимларни ўз ичига оладиган давлат экологик экспертизаси доирасида табиатни муҳофаза қилиш талбирлари иерархиясини назарда тутувчи атроф мухитга таъсир тўғрисидаги баёнотлар лойиҳаларига халқаро талабларни ишлаб чиқиш ва жорий этиш зарур.

48. Биологик хилма-хилликка тўғридан-тўғри юкламаларни қисқартириш ва унинг компонентларидан озик-овқат ландшафтларида барқарор фойдаланиш учун:

энг заиф табиий экологик тизимлар таназзули ва фрагментацияси суръатларини пасайтириш бўйича комплекс чоралар шилаб чиқилиши ва амалга оширилишини;

такомиллаштирилган ҳуқуқий ва методик асосда сув ҳавзалари ва бошқа экотизимларнинг биологик ресурсларидан барқарор фойдаланишни таъминлаш зарур.

49. Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ривожлантириш, экотизимлар хизматлари билан таъминланадиган афзалликлар ҳажмини кўпайтириш учун:

муҳофаза қилинадиган табиий ҳудуд тизимини муқобил ва самарали бошқаришни ва табиий боғлар, комплекс буюртмахоналар ва буюртмахоналар ҳисобига тизим майдонини кенгайтиришни;

озик-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ва қишлоқ хўжалигини юритиш учун фойдаланиладиган биологик хилма-хиллик компонентларини сақлаш ва улардан барқарор фойдаланиш давлат дастури ишлаб чиқилишини таъминлаш зарур.

50. Салоҳиятни яратишни режалаштириш йўли билан биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш ва улардан барқарор фойдаланиш самарадорлигини ошириш учун миллий, ҳудудий ва тармоқ ривожланиши режаларининг таркибий қисмлари сифатида ушбу Стратегиянинг қоидалари киритилиши ва амалга оширилишини таъминлаш зарур.

6-боб. Биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш бўйича ҳаракатларнинг асосий йўналишлари

51. Биологик хилма-хилликни тўғрисидаги конвенциянинг Томонлари конференцияси (КТ-10) қарорига мувофиқ 2010 йилда Конвенция томонлари бўлган мамлакатлар янгилашлари ва “биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш бўйича самарали ва янгиланган миллий стратегиялар ва ҳаракатлар режаларини бошлаши” керак.

52. Стратегия ва Стратегияни амалга ошириш бўйича Ҳаракатлар режаси биологик хилма-хиллик компонентларининг ҳозирги ҳолатини, мамлакатнинг иқтисодий, институционал, ҳуқуқий, таълим, илмий, ахборот хусусиятларини ва бошқа хусусиятларини таҳлил қилишга асосланиши керак.

53. Ўзбекистон томонидан мустақиллик даврида кўрилган биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш ва ундан барқарор фойдаланишга доир сабъ-ҳаракатлар ернинг таназулга учраши, чўлланиш, қургокчилик, ареаллар ва турлар сонининг қисқариши соҳасида ва табиий ресурслардан нобарқарор фойдаланишнинг бошқа оқибатлари бўйича тенденциялар унча катта бўлмаган секинлашишига олиб келди.

Бироқ биохилма-хиллик масалалари иқтисодиётнинг асосий секторларига зарур даражада интеграциялаштирилмади.

54. Узоқ муддатли истиқболда барқарор ривожланишга эришиш учун биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан барқарор фойдаланиш масалаларини зарур ташкилий ва молиявий ресурслар яратилган ҳолда иқтисодиётнинг барча секторларини миллий ривожлантириш режаларига киритиш зарур.

55. Мамлакатнинг янада иқтисодий ривожланиши, аҳоли сонининг ва табиий ресурсларга бўлган талабнинг ўсиши шароитларида фақат “яшил иқтисодиёт” принципларига амал қилиш мамлакатнинг экологик хавфсизлигини, ернинг узок муддатли маҳсулдорлигини таъминлашга, биологик хилма-хилликни ва экотизимларнинг асосий хизматларини сақлаб қолишга қодирдир.

56. Биологик хилма-хиллик сақлаб қолиниши ва ундан барқарор фойдаланишни таъминлаш қуйидаги асосий йўналишларни амалга ошириш билан боғлиқдир:

биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш ва ундан барқарор фойдаланиш соҳасида норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштириш;

хайвонот ва ўсимлик дунёси объектлари давлат кадастри ва мониторинги юритилишини такомиллаштириш;

ушбу соҳада сиёсатни шакллантириш ва комплекс қарорлар қабул қилиш учун зарур бўлган биологик хилма-хилликнинг ҳолати ва аҳамияти тўғрисидаги замонавий илмий ахборотни такомиллаштириш;

муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ривожлантириш;

энг заиф табиий экологик тизимлар таназзули ва фрагментацияси суръатларини пасайтириш бўйича комплекс чора-тадбирларни амалга ошириш;

хайвонлар ва ўсимликларнинг камёб ва йўқолиб бораётган турларини тиклаш тадбирларини амалга ошириш;

хайвонот ва ўсимликлар дунёси объектларидан ноқонуний фойдаланиш устидан назорат қилишни кучайтириш;

экологик туризмни ривожлантириш;

биологик хилма-хилликка нисбатан аҳолининг хабардорлиги ва экологик маданияти даражасини ошириш.

1-§. Биологик хилма-хиллик соҳасида норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштириш

57. Табиатдан фойдаланиш соҳасидаги фаолиятнинг ҳуқуқий ва қонунчилик асоси 120 тадан ортиқ қонунлар ва қонуности ҳужжатларини ўз ичига олади, уларнинг кўпчилиги тўғридан-тўғри ёки билвосита биологик хилма-хиллик масалалари билан боғлиқдир.

Бироқ ҳамон нуқсонлар мавжуд, айниқса биологик хилма-хилликка салбий таъсир кўрсатувчи хўжалик фаолияти ва бошқа фаолият лойиҳаларининг атроф муҳитга таъсирини баҳолаш қўлланилишига нисбатан нуқсонлар мавжуд.

58. Биологик хилма-хилликнинг давлат кадастри ва мониторингини юритишнинг институционал ва қонунчилик асосларини такомиллаштириш зарур. Табиатдан фойдаланишга ва уни назорат қилишга йўналтирилган

қонуности ҳужжатлари ҳам такомиллаштиришни талаб қилади. Шунингдек, ҳам биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш бўйича фаолиятни молиялаштиришни излаш, ҳам давлат томонидан ушбу соҳага инвестицияларни баҳолаш учун янги ёндашувларни ишлаб чиқиш зарур.

59. Биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш ва ундан барқарор фойдаланиш масалаларини иқтисодиёт секторларига интеграциялаш билан боғлиқ муаммоларни ҳал этиш учун қишлоқ, ўрмон, балиқчилик хўжалиги ва аквамаданиятлар, энергетика, ер усти транспорти, қазиб олувчи саноат ва туризмнинг норматив базаларини такомиллаштиришни назарда тутиш зарур.

Бундан ташқари, табиатни муҳофаза қилиш қонунчилиги (йўриқномалар, тартиботлар)ни амалий қўллаш механизмларини кучайтириш зарур.

2-§. Ҳайвонот ва ўсимлик дунёси объектлари давлат кадастри юритилишини ва мониторинги олиб борилишини такомиллаштириш

60. Ҳозирги вақтда Атроф табиий муҳит давлат мониторингининг умумий тузилмасида биологик хилма-хиллик компонентлари етарлича ифодаланмаслиги кузатилмоқда.

Шу билан бирга, биологик хилма-хилликнинг тизимли мониторингини ривожлантириш, шу жумладан, мониторингнинг тегишли тузилмаларини ва уни амалга ошириш учун асосий йўналишларни ривожлантириш билан боғлиқ муаммоларни ҳал этиш мақсадида муайян хатти-ҳаракатлар кўрилмоқда. Республиканинг давлат қўриқхоналарида эталон экотизимлар учун биологик хилма-хиллик мониторингининг ягона келишилган тизими ишлаб чиқилмоқда.

61. Асосланган қарорлар қабул қилиш учун биологик хилма-хиллик компонентларининг ҳолати ва ривожланиши динамикаси тўғрисида долзарб ва ишончли маълумотлар мавжудлиги зарур.

62. Ҳайвонот ва ўсимлик дунёси объектлари давлат кадастрини юритиш ва мониторинг олиб боришни такомиллаштириш мақсадида биологик хилма-хиллик компонентлари мониторингининг ягона тизимини ишлаб чиқиш, тасдиқлаш ва жорий этиш, биологик хилма-хиллик мониторинги усуллари ва объектларини бирхиллаштириш, биологик хилма-хиллик мониторинги маълумотлар базасини ривожлантириш ва такомиллаштириш зарур.

3-§. Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ривожлантириш

63. Республика муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизими умумий ўлчами, таркиби, концептуал ёндашув, молиялаштириш принциплари нуқтаи назаридан чекланишларга эга.

Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини такомиллаштириш ва уни самарали бошқаришни таъминлаш бугунги кунда долзарб вазифалар ҳисобланади.

64. Тизимни ривожлантириш, яхшилаш ва муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар самарали бошқарилишини таъминлаш мақсадида илмий тадқиқотлар ва мониторинг олиб боришга, муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар барпо этиш тартибини, уларни молиялаштириш манбаларини аниқлашга, кадрлар билан таъминлашни яхшилашга йўналтирилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилиш зарур.

65. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар соҳасида давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2019 йил 20 мартдаги ПҚ-4247-сон қарорига мувофиқ 2019-2022 йиллар даврида Қорақалпоғистон Республикасида бешта янги муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар ташкил этилади. Булар:

Жанубий Устюрт давлат кўрикхонаси;

“Белтов”, “Оқтепа” ва “Оқдарё-Қозоқдарё” оралиғи давлат буюртмахоналари;

“Судочье” давлат буюртмахонаси негизида “Судочье” кўллар тизими” давлат буюртмахонаси.

66. Янги муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларни ташкил этиш билан биргаликда истиқболда мавжуд давлат буюртмахоналарини уларга бошқариш, молиялаштириш ва муҳофаза қилишнинг тегишли тартиби билан биргаликда юридик шахс макомини бериш йўли билан уларни ривожлантириш ёки қайта ташкил этишга алоҳида эътиборни қаратиш зарур.

4-§. Энг заиф табиий экологик тизимларнинг таназзули ва фрагментацияси суръатларини пасайтириш бўйича комплекс чора-тадбирларни амалга ошириш

67. Республика иқтисодиётида муҳим роль ўйнайдиган чорвачилик табиий экотизимларга катта таъсир кўрсатмоқда. Бунда шуни ҳисобга олиш зарурки, хусусий эгаликларда моллар бош сони ўсиб бормоқда. Шу муносабат билан яйлов экотизимлари айниқса кўй-эчкилардан катта юкламага дучор бўлмоқда.

68. Ўсимлик дунёси давлат кадастрини юритиш, яйловларнинг таназзули ва чўлланиш жараёнларининг олдини олиш юзасидан тадбирларни ишлаб чиқиш учун табиий яйловлар ва пичанзорларда ўсадиган ўсимликларни даврий биоботаник текширишдан ўтказиш зарур.

69. Мамлакатда ўрмонлар ҳудудларининг қисқариши ҳайвонлар ва ўсимликлар яшаш жойлари йўқолишига олиб келади ва ўрмон экотизимлари таназзули жараёнларига кўмаклашади. Амударё, Сирдарё, Зарафшон дарёси,

Чирчиқ дарёси, Оҳангарон дарёси бўйлаб жойлашган тўқайзорлар мамлакатда майдони кам тўқайзорлар ҳисобланади.

70. Орол денгизининг қуриган тубида ўрмон-мелиоратив ишларни амалга ошириш ҳамда тоғ массивлари ва тўқайларнинг ўрмонлар билан қопланишини ошириш йўли билан Оролбўйини экологик соғломлаштириш яшаш жойи таназзулининг давом этаётган жараёнининг олдини олиш учун экологик соғломлаштириш тадбирлари долзарб ҳисобланади.

71. Орол денгизининг қуриган тубида экологик вазиятни яхшилаш мақсадида ўрмонзорлар барпо этиш бўйича катта кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Вазирлар Маҳкамасининг “Орол денгизининг қуриган тубида “яшил майдончалар” – ҳимоя ўрмонзорлари барпо этишни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2019 йил 15 февралдаги 132-сон қарори билан 2019 йилда 500 минг гектар ерга кўчатлар экиш назарда тутилган. Ушбу ишлар Орол денгизининг қуриган тубини тўлик ўрмонзорлаштиришгача давом эттирилиши керак.

5-§. Ҳайвонлар ва ўсимликларнинг камёб ва йўқолиб бораётган турларини тиклаш тадбирларини амалга ошириш

72. Янги муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар барпо этиш ҳамда мавжудларини ривожлантириш ҳайвонларнинг камёб ва йўқолиб бораётган турлари сонини тиклашда муҳим ўрин тутади.

Тиклаш ва кўпайтириш бўйича питомниклар ташкил этиш тадбирларини амалга ошириш ҳайвонларни, асосан уларнинг камёб ва йўқолиб бораётган турларининг сонини тиклашга муайян улуш кўшади.

73. Ёввойи ҳолда ўсувчи ўсимликлардан фойдаланишни қискартириш мақсадида республиканинг турли минтақаларида плантациялар ташкил этиш тадбирларини амалга ошириш зарур.

6-§. Ҳайвонот ва ўсимлик дунёси объектларидан ноқонуний фойдаланиш устидан назоратни кучайтириш

74. Ўсимликлар ва ҳайвонлар турларидан фойдаланишнинг тижорат усулларини шартли равишда:

озик-овқатбоп ва доривор ўсимликларни йиғиш ва сотишга;

ёввойи ҳайвонлар билан савдо қилишга ажратиш мумкин.

75. Ўсимликлардан тижорат мақсадларида фойдаланиш эксперт баҳолашга кўра охириги 20 йилда анча кўпайган. Бу тижорат компаниялари томонидан амалга ошириладиган бозорларда сотишдан тортиб уларни қайта ишлаш ва маркетингнинг мураккаб механизмларигача кузатилади.

76. Ҳайвонлардан тижорат мақсадида фойдаланишнинг исталган тури катта иқтисодий фойда олиш учун улкан салоҳият ҳисобланади, бироқ ушбу фаолият барқарор бошқарилиши ва илмий асосланган маълумотлар асосида амалга оширилиши лозим.

77. Овчилик хўжалигини барқарор юритишда ов маҳсулотларини барқарор олиш ва ўлжа олиш имконияти юзага келади. Ўлжадан олиган даромадлар улардан биотехник ва муҳофаза тадбирларини амалга оширишда, хайвонларнинг овладиган турларини тиклашда фойдаланиш имкониятини таъминлайди.

78. Хайвонот ва ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш қуйидагилар йўли билан амалга оширилади:

муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш соҳасида қоидалар, нормалар ва нормативларни белгилаш;

чеклашлар ва тақиқларни белгилаш;

махсус фойдаланиш ҳуқуқини тўхтатиб туриш, тўхтатиш, бекор қилиш;

ўзбошимчалик билан фойдаланиш ва фойдаланишнинг белгиланган тартиби бошқача тарзда бузилишларининг олдини олиш;

яшаш ва ўсиш муҳити муҳофаза қилинишини ташкил этиш;

давлат кадастрини юритиш ва мониторинг олиб бориш;

муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларни ташкил этиш ва ривожлантириш, хайвонлар ва ўсимликларнинг камёб ва йўқолиб кетиш хавфи остидаги турларини Қизил китобга киритиш;

питомниклар ва платнацияларда хайвонлар ва ўсимликларнинг камёб ва йўқолиб кетиш хавфи остидаги турларини кўпайтириш;

хайвонот ва ўсимликлар дунёси объектларининг давлат ҳисобини олиб бориш ва улардан фойдаланиш ҳажмларини ҳисобга олиш;

хайвонот ва ўсимликлар дунёси объектларини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш соҳасида назорат қилиш;

Ўзбекистон Республикасига олиб кириш ва Ўзбекистон Республикасидан олиб чиқишни тартибга солиш;

муҳофаза қилиш ва оқилона фойдаланиш бўйича биотехник тадбирларни ва бошқа тадбирларни амалга ошириш.

79. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” 2018 йил 3 октябрдаги ПҚ-3956-сон қарорига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг инспекция хизмати қайта ташкил этилди. Ушбу қарорга мувофиқ хайвонот ва ўсимлик дунёсини сақлаш устидан назоратни амалга оширувчи давлат инспекторлари сони кўпайтирилди ҳамда уларнинг фаолиятини Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ҳисобига молиялаштириш тартиби белгиланди.

80. Броконьерлик даражасини пасайтириш мақсадида экологик тадбирларни ташкил этиш йўли билан аҳоли орасида экологик онг даражасини ҳамда тренинглар ва таълим берувчи семинарлар ташкил этиш йўли билан давлат инспекторлари малакасини ошириш зарур.

7-§. Экологик туризмни ривожлантириш

81. Экологик туризм Ўзбекистонда ривожланаётган ва истиқболли тармоқ ҳисобланади. Экологик туризм катта иқтисодий даромад келтиришга қодирдир.

82. Табиий боғларнинг рекреацион зоналаридан, айниқса тоғларда ва тоғолди яқинидаги шаҳарларда фойдаланиш сўнгги 20 йилда шиддат билан ўсди. Аҳоли анъанавий равишда оммавий дам оладиган жойларда рекреацион юкламанинг ошиши айниқса маҳаллий табиий ўсимликлар дунёси ва ҳайвонлар тўдаларининг биологик хилма-хиллик тузилмасига жиддий таъсир кўрсатади.

83. Уюштирилган экологик туризм ташкил этиш тадбирларини амалга ошириш зарур. Биринчи навбатда норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштириш зарур, тегишли кадрлар тайёрлаш масаласи ҳам муҳим ҳисобланади.

8-§. Биологик хилма-хилликка нисбатан аҳолининг экологик маданияти ва хабардорлиги даражасини ошириш

84. Бугунги кунда биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан фойдаланиш учун одамлар амал қилиши керак бўлган чора-тадбирлардан улар хабардорлиги даражасининг етарлича эмаслиги тегишли чора-тадбирлар кўришни талаб этадиган муҳим ва долзарб масала бўлиб қолмоқда.

Ишлаб чиқилган дастурлар ва ҳаракатлар режалари асосида турли мақсадли гуруҳларнинг хабардорлигини оширишга тизимли, комплекс ёндашув мавжуд эмас.

85. Қарор қабул қиладиган мансабдор шахслар ва жамиятнинг биологик хилма-хиллик ва экотизимлар хизматларининг аҳамиятидан, мамлакатнинг фаровонлиги ва ривожланишига уларнинг улушидан хабардорлигини ошириш ҳам муҳим ҳисобланади.

86. Жамоатчиликни биологик хилма-хиллик соҳасидаги масалаларни ҳал этишга, шу жумладан, унинг мониторингини олиб бориш тадбирларига жалб этиш аҳолининг хабардорлиги ва экологик маданияти даражасини оширишга кўмаклашади.

7-боб. Стратегияни амалга ошириш механизми

87. Стратегия Ҳаракатлар режасида назарда тутилган тадбирлар тўлиқ ва ўз вақтида ижро этилиши орқали амалга оширилади.

Стратегиянинг қоидалари Ўзбекистон Республикасининг иқлим ўзгаришига, чўлланишга қарши курашга, сув ресурслари ва трансчегаравий сув оқимларидан фойдаланишга тегишли халқаро шартномалари доирасида ишлаб чиқилган бошқа ҳужжатларга интеграция қилинади.

88. Стратегия миллий ва маҳаллий даражаларда атроф муҳит муҳофазаси бўйича ҳаракатлар режаларини, фундаментал ва амалий тадқиқотларни, атроф табиий муҳит мониторингига, биологик хилма-хилликка тўғридан-тўғри юкламаларни қисқартиришга, муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ривожлантиришга, экотизимлар хизматларини ҳисобга олган ҳолда биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш ва ундан фойдаланиш самарадорлигини оширишга ва иқлим ўзгаришига мослашишга, ўрмон хўжалигини ривожлантиришга, яйловларни барқарор бошқаришга, сув ресурсларини муҳофаза қилишга тегишли тармоқ ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш учун ҳуқуқий асослардан бири бўлиб хизмат қилади.

89. Стратегия амалга оширилиши учун масъул бўлган ижрочилар:

тадбирларни бажариш бўйича аниқ чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш йўли билан тадбирлар белгиланган муддатларга мувофиқ амалга оширилишини;

мақсадли молиявий маблағлардан самарали фойдаланишни;

охирги йилда амалга оширилган тадбирлар тўғрисидаги ҳисоботлар ҳар йили Вазирлар Маҳкамасига тақдим этилишини таъминлайдилар. Ўзбекистон Республикаси Экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси ишларни мувофиқлаштиради ва улар бажарилиши устидан назорат қилади.

8-боб. Стратегияни ресурслар билан таъминлаш ва уни амалга ошириш босқичлари

1-§. Стратегия амалга оширилишини ресурслар билан таъминлаш

90. Масъул ижрочиларнинг бюджет ва бюджетдан ташқари маблағлари, мавжуд ва ташаббус кўрсатадиган миллий ва халқаро лойиҳаларнинг грант маблағлари ҳамда халқаро молия институтларининг маблағлари Стратегия амалга оширилишини молиялаштириш манбалари ҳисобланади.

91. Режалаштириладиган ҳар бир тадбир бўйича молиялаштиришнинг зарур ҳажми тегишли тадбирларни амалга ошириш учун назарда тутилган аниқ чора-тадбирларнинг мазмун-моҳиятидан келиб чиқиб алоҳида ҳисоблаб чиқилади.

92. Ҳаракатлар режасини амалга ошириш учун молиявий ресурсларни сафарбар қилиш учта асосий ёндашувни назарда тутлади. Булар:

биологик хилма-хиллик сақланишини таъминлаш ва экотизимлар хизматларини қўллаб-қувватлаш учун ички инвестицияларни кўпайтириш;

биологик хилма-хилликни сақлаш бўйича Ҳаракатлар режасини амалга ошириш учун халқаро молиявий ва техник кўмак олиш;

биологик хилма-хиллик ва экотизимлар хизматларини кўллаб-қувватлаш билан боғлиқ фаолиятни молиялаштиришнинг инновацион механизмларини аниқлаш ва ишлаб чиқиш.

2-§. Стратегияни амалга ошириш босқичлари

93. Стратегияни амалга ошириш куйидаги даврларга мўлжалланади:

биринчи босқич (2019-2023 йиллар) – қонунчилик базасини такомиллаштириш ва Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудида бешта муҳофаза қилинадиган табиий ҳудуд барпо этиш;

иккинчи босқич (2024-2028 йиллар) – мақсадли кўрсаткичларга ва кутилаётган натижаларга эришиш.

9-боб. Мақсадли кўрсаткичлар ва кутилаётган натижалар

94. Стратегияни амалга ошириш дастурлари бўйича:

муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларни 12 фоизгача кенгайтиришга;

Орол денгизининг қуриган тубиши 1,2 млн гектаргача ўрмонзорлаштиришга;

Бухоро ихтисослаштирилган “Жайрон” питомнигида жайронларни 1000 тагача кўпайтиришга;

ҳар йили 1000 тагача тувалоқларни кўпайтириш ва табиатга қўйиб юборишга;

марказий бўғинга – давлат кўриқхоналарининг эталон экотизимларига эга бўлган биологик хилма-хиллик компонентлари мониторингининг ягона тизимини яратишга;

замонавий биоахборот технологиялар (ГИС-технологиялар) асосида биологик хилма-хилликнинг давлат мониторинги ва давлат кадастрининг ягона ахборот маълумотлар базасини яратишга;

уч тилда (ўзбек, рус ва инглиз тилларида) иш юритадиган www.biodiversity.uz сайтини яратишга;

2 млн га ҳажмда табиий яйловлар ва пичанзорлар ўсимликларини биоботаник текширишни ҳар йили амалга оширишга;

Ўзбекистон сув ҳавзаларида қушларнинг овланадиган турлари сони ҳар йили ҳисобга олинишига;

Қуйимозор ва Тўдакўл сув омборларини халқаро аҳамиятга эга бўлган сувли-ботқоқ жойлар рўйхатига (Рамсар Конвенцияси) киритиш бўйича материалларни тайёрлашга ва белгиланган тартибда берилишини ташкил этишга;

овчилик мониторинги ва балиқчилик хўжалиги сув хавзаларининг биологик ресурслари ҳолати тизимини яратишга;

биологик хилма-хилликка босим пасайишига;

зарур молиявий қўллаб-қувватлашга;

иқтисодиётнинг барча секторларида биологик хилма-хилликни сақлаш масалалари интеграция қилинишига;

илмий билимларга ва олдини олувчи ёндашувга асосланган тегишли комплекс қарорлар қабул қилинишига ва самарали амалга оширилишига эришилади.

95. Стратегияни амалга ошириш учун 2019-2028 йиллар даврида биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан фойдаланиш бўйича Ҳаракатлар стратегияси ишлаб чиқилган. Ҳаракатлар стратегияси ривожлантириш стратегиялари ва ҳаракатлар режаларини, секторлар бўйича дастурлар ва бошқа режаларни таҳлил қилишга асосланган ва манфаатдор вазирликлар ва идораларни, илмий жамоатчиликни ва экологик нодавлат нотижорат ташкилотларни жалб этган ҳолда маслаҳатлашув жараёни якунлари бўйича ишлаб чиқилган.

**2019-2028 йиллар даврида биологик хилма-хилликни сақлаш стратегиясини амалга оширишга доир
ҲАРАКАТЛАР РЕЖАСИ**

Т/ р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молиялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
I. Биологик хилма-хиллик мавзуларини давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари ва жамият фаолиятига киритиш						
I.1 Атроф табиий муҳит давлат мониторинги тизимига биологик хилма-хиллик мониторингини киритиш орқали уни такомиллаштириш						
1.	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси мониторингини ташкил қилиш ва амалга ошириш тартибни белгилаб берувчи биологик хилма-хиллик компонентларининг ягона мониторингини олиб бориш тизимини яратиш.	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси мониторингини олиб бориш тартибни белгилайдиган қарор лойиҳасини ишлаб чиқиш ва Вазирлар Маҳкамасига киритиш.	2020 йил август	Давлат бошқаруви республика органларининг бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлари, грантлар	Давлат экология кўмитаси, Қишлоқ хўжалик вазирлиги, Фанлар академияси, Ўзгидромет, Ергеодезкадастр давлат кўмитаси, Соғлиқни сақлаш вазирлиги	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси давлат ҳисобини юритиш тизимини такомиллаштириш, шунингдек, «Ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида», «Ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунларининг 16-моддасига мувофиқ ўсимлик ва ҳайвонот дунёси объектлари ва уларнинг яшаш муҳити ҳолатини кузатиш, улар тўғрисидаги маълумотларни тўплаш, умумлаштириш ва таҳлил қилиш.
2.	Замонавий геоахборот технологиялари (ГИС-технологиялар) асосида муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси объектлари давлат кадастри ва мониторинги	1. Ўзбекистоннинг юқори тоғли экотизимларининг биохилма-хиллиги экологик ахборотини бошқариш ва мониторингини олиб бориш тизимини	2020 йил ноябрь	Давлат бошқаруви республика органларининг бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва	Давлат экология кўмитаси, Ўрмон хўжалиги давлат кўмитаси, Фанлар академияси, Ергеодезкадастр	Ўзбекистоннинг юқори тоғли экотизимлари биологик хилма-хиллигининг ҳолати ҳақидаги маълумотларни тўплаш, қайта ишлаш ва сақлаш тизимини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш.

Т/р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молиялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
	бўйича маълумотлар ахборот базасини яратиш.	яратиш. 2. Электрон маълумотлар базасини ишлаб чиқиш, тўлдириш ва интеграциялаш.	2020-2023 йиллар	бюджетдан ташқари маблағлари, грантлар	давлат кўмитаси, Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳокимликлари	Геоахборот технологиялар асосида маълумотлар базасини жорий этиш ва республиканинг биологик хилма-хиллиги ҳолати тўғрисидаги маълумотлар билан мутахассислар ва қарор қабул қилувчи шахсларни ўз вақтида ва кўргазмали тарзда таъминлаш.
3.	Ягона давлат кадастрлари тизимининг талабларига мувофиқ муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси объектларининг кадастрини юритиш ишларини такомиллаштириш.	Тегишли кадастр объектларининг давлат ҳисобини юритиш ишларини ташкил этиш ва ўтказиш. Кадастр маълумотларини тўплаш тизимини такомиллаштириш.	Ҳар йили	Давлат бошқаруви республика органларининг бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлари	Давлат экология кўмитаси, Ўрмон хўжалиги давлат кўмитаси, Фанлар академияси, Ергеодезкадастр давлат кўмитаси, Соғлиқни сақлаш вазирлиги	Тегишли давлат кадастрлари бўйича ишларни бажариш ва манфаатдор идораларни биологик хилма-хилликнинг сифат ва миқдор кўрсаткичлари билан таъминлаш.
4.	Ўзбекистон Республикаси Экология ва атропо мухитни муҳофаза қилиш давлат кўмитаси қошида www. biodiversity.uz биологик хилма-хиллик сайтини уч тилда (ўзбек, рус ва инглиз тилларида) ташкил этиш.	Домен ва провайдерни аниқлаш. Маълумотларни тўплаш ва сайтга жойлаштириш	2020 йил июнь	Давлат экология кўмитасининг бюджетдан ташқари жамғармаси маблағлари	Давлат экология кўмитаси	Биологик хилма-хиллик билан боғлиқ барча норматив ҳужжатларни ҳамда қуйидаги маълумотларни сайтда жойлаштириш: МҚТХ, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси бўйича; йиллик мониторинг натижалари ва кадастр маълумотлари тўғрисида; ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини овлаш бўйича квоталарни тасдиқлаш тўғрисида; ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини овлаш, олиб кириш ва олиб чиқиш учун бериладиган

Т/р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молиялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
						рухсатномалар тўғрисида; фукароларнинг мурожаатлари бўйича, фукаролар ва тадбиркорлар учун қулай бўлган шароитларни яратадиган бошқа муълумотлар.
5.	Ёввойи ҳолда ўсувчи доривор, озиқ-овқатбоп ва техник ўсимликлар турларининг табиий захираларни хатловдан ўтказиш.	Ҳар йили мавжуд ўсимлик турларини ўрганиб чиқиш ва Давлат экология кўмитасига ҳисобот тақдим этиш.	2019-2028 йиллар	Ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари, Ўрмон хўжалиги давлат кўмитасининг Ўрмон хўжалигини ривожлантириш жамғармаси, Давлат экология кўмитасининг бюджетдан ташқари маблағлари	Фанлар академияси, Ўрмон хўжалиги давлат кўмитаси, Давлат экология кўмитаси, Ергеодезкадастр давлат кўмитаси	Хатлов натижаларига кўра табиатга зарар етказилмайдиган ҳолда ёввойи ҳолда ўсадиган доривор, озиқ-овқатбоп ва техник ўсимликлар турлари бўйича квоталарни тасдиқлаш ва тайёрлаш ҳажмларини аниқлаш.
6.	Йилига 2 млн га майдонда табиий яйловлар ва пичанзорлардаги ўсимликларни геоботаник ўрганиб чиқиш.	Геоботаник ўрганиб чиқиш ва ҳар йили Давлат экология кўмитасига ҳисобот тақдим этиш	Ҳар йил 31 январга қадар	Ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари	Ергеодезкадастр давлат кўмитаси, Давлат экология кўмитаси	Ўсимлик дунёси давлат кадастри юритилишини таъминлаш, яйловларнинг таназзулга учраши ва чўлланишга қарши чора-тадбирларни ишлаб чиқиш.
7.	Ўзбекистон сув ҳавзаларида ов қилинадиган қушларнинг ҳисобини юритиш.	Қушларнинг қишги ҳисобини юритиш. Ҳар йили Давлат экология кўмитасига ҳисобот тақдим этиш.	Доимий асосда	Давлат экология кўмитасининг бюджетдан ташқари маблағлари (150,0 млн сўм)	Фанлар академияси, Давлат экология кўмитаси	Биологик ресурслардан оқилона фойдаланиш, атроф муҳит ҳавфсизлигини таъминлашга қаратилган тавсиялар тайёрлаш, шунингдек, сувда сузадиган қушларни овлаш квотасини ва ов қилиш муддатларини белгилаш.

Т/р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молиялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
8.	Қуймазор ва Тўдакўл сув омборларини (Навоий вилояти) халқаро аҳамиятга (Рамсар конвенцияси) эга бўлган сувли-ботқоқ жойлар рўйхатига киритишни таъминлаш.	Белгиланган шакл бўйича номма-ном хужжатларни тайёрлаш.	2020 йил декабрь	Маблаг талаб этилмайди	Фанлар академияси, Давлат экология кўмитаси	Атроф муҳит муҳофазаси бўйича халқаро конвенциялар бўйича мажбуриятларни бажариш мақсадида Қуймазор ва Тўдакўл сув омборларини халқаро аҳамиятга эга бўлган сувли-ботқоқ жойлар рўйхатига киритиш.
1.2. Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, жамиятнинг биологик хилма-хилликнинг аҳамияти ва экотизимлар хизматларидан хабардорлигини ва билимини ошириш						
9.	Биологик хилма-хилликни сақлаш чора-тадбирларини ва экотизимлар кўрсатадиган хизматларни иктисодиёт секторларига интеграциялаш.	Биохилма-хилликни сақлаш ва экотизимлар кўрсатадиган хизматлар бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва уларни идоровий дастурлар ва режаларга киритиш.	Доимий асосда	Республика давлат ва хўжалик бошқаруви органларининг бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлари	Давлат экология кўмитаси, Иктисодиёт ва саноат вазирлиги, Ўрмон хўжалиги далаат кўмитаси, Ергеодезкадастр давлат кўмитаси, “Иссиқлик электростанциялари” АЖ, “Ўзбекнефтгаз” МХК, Туризмни ривожлантириш давлат кўмитаси	Биохилма-хилликни сақлашга ва экотизимлар кўрсатадиган хизматларга йўналтирилган чора-тадбирлар самарадорлигини ошириш.
10.	Биологик хилма-хилликнинг аҳамияти тўғрисида жамиятнинг хабардорлиги тўғрисида оммавий ахборот воситаситаларининг (ОАВ) ролини ошириш.	Тегишли тадбирлар режасини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш. Биологик хилма-хиллик мавзулари оммавий ахборот воситаларида мунтазам ёритилишини ташкил этиш.	Доимий асосда	Республика давлат бошқаруви органларининг бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлари	Давлат экология кўмитаси	Биологик хилма-хиллик ва экотизим кўрсатадиган хизматларнинг аҳамиятини ташвиқ қилиш соҳасида ОАВ иштирокини кенгайтириш, шунингдек, экология соҳасида журналистларнинг касбий маҳоратини оширишга кўмаклашиш.

Т/р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молиялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
11.	Биологик ресурсларни сақлашнинг аҳамиятини ошириш ҳамда уларнинг экотизимлари хизматларидан барқарор фойдаланишни ошириш мақсадида аҳоли (табиатдан фойдаланувчилар) учун ахборот компаниясини ўтказишни ташкил этиш.	Семинар ва тренинглар ўтказиш.	Доимий асосда	Республика давлат бошқаруви органларининг маблағлари, грантлар	Давлат экология қўмитаси, Халқ таълим вазирлиги, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳокимликлари	Биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан ҳамда экотизимлар хизматларидан барқарор фойдаланиш жараёنларига иқтисодий механизмларни жорий этиш. Биологик хилма-хилликнинг иқтисодий қийматини баҳолаш соҳасида тажриба тўплаш, шунингдек, методикани такомиллаштириш учун таклифлар ишлаб чиқиш.
1.3. Биологик хилма-хиллик ва экотизимлар хизматлари қийматини иқтисодий баҳолаш механизминини ишлаб чиқиш ва режалаштириш жараёнига жорий қилиш						
12.	Биологик хилма-хилликни ва экотизимлар хизматлари қийматини иқтисодий баҳолаш механизминини яратиш.	Тажриба ўтказилган ҳудудлар мисолида биологик хилма-хилликни ва экотизимлар хизматлари қийматини иқтисодий баҳолаш бўйича методик тавсияларни ишлаб чиқиш.	2023 йил май	Республика давлат бошқаруви органларининг бюджет (ҳар йили ажратилган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлари, БМТнинг Тараққиёт дастури/Глобал экологик жамғарманинг “Биохилма-хилликнинг глобал аҳамиятли турлари учун асосий тоғли минтақаларда табиий ва ўрмон ресурсларини барқарор бошқариш” дастурлари линияси бўйича грантлар	Давлат экология қўмитаси, Ергеодезкадастр давлат қўмитаси, Иқтисодиёт ва саноат вазирлиги, Молия вазирлиги, Ўрмон хўжалиги дала қўмитаси, Фанлар академияси	Биологик хилма-хилликни сақлаш ва барқарор фойдаланишга ва экотизимлар тақдим қилган хизматлар жараёнига иқтисодий механизмларни жорий қилиш. Биологик хилма-хилликни ва иқтисодий баҳолаш соҳасида тажриба орттириш ҳамда ушбу масалада методик тавсияларни такомиллаштириш учун таклифлар ишлаб чиқиш.

Т/р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молниялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
13.	Биологик ресурсларни муҳофаза қилиш, улардан барқарор фойдаланиш ва уарни қайта тиклашни рағбатлантириш механизмларини ишлаб чиқиш.	Тегишли Ҳукумат қарори лойиҳасини ишлаб чиқиш ва Вазирлар Маҳкамасига киритиш.	2020 йиллар октябрь	Маблағ талаб қилинмайди	Давлат экология қўмитаси, Ўрмон хўжалиги далаат қўмитаси, Иқтисодиёт ва саноат вазирлиги, Молия вазирлиги, Фанлар академияси.	Табиатни муҳофаза қилишга ва табиатни тиклаш самарадорлигига олиб келувчи фаол ян тадбирлар амалга оширилганлиги учун солиқ, кредит имтиёзлари ва бошқа имтиёзлар бериш йўли билан экотизимларни сақлаш ва улардан барқарор фойдаланиш мақсадида табиатдан фойдаланувчиларни рағбатлантириш.
II. Биологик хилма-хилликка тўғридан-тўғри юктамаларни қисқартириш, унинг компонентларидан озқ-овқат ландшафтларида барқарор фойдаланиш						
14.	Орол денгизининг қуриган тубида ўрмон-мелиоратив ишларни амалга ошириш йўли билан Оролбўйини экологик соғломлаштириш.	Янги ўрмонзорлар барпо этиш.	2019-2028 йиллар	Бюджет маблағлари (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлар, грантлар	Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси	Муҳофазат ўрмон полосаларини майдонини кенгайтириш, туз-чанг кўчишини қисқартириш ва биологик хилма-хилликни тиклаш.
15	Тогли жойларда ва тўқазорларда чўл ҳудудларнинг ўрмон билан қопланишини, сув тўпланадиган ҳавзаларни кўпайтириш.	Ўрмон тиклаш ишларини олиб бориш.	2019-2028 йиллар	Бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлар, грантлар	Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси	Чўл ҳудудларини тиклаш ва ўрмонзорлаштириш. Тогли жойларда сув тўпланадиган ҳавзаларни тиклаш ва ўрмонзорлар барпо этиш. Тўқайзорларни тиклаш ва барпо этиш. Водий зонасида ўрмонзорларни тиклаш ва барпо этиш.

Т/р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молниялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
16.	<p>Биологик хилма-хилликни сақлаш билан боғлиқ масалаларни комплекс ҳал этиш ва биологик ресурсларни бошқариш механизмларини такомиллаштириш, шу жумладан, ландшафт даражасида режалаштириш усулларини синовдан ўтказиш, тегишли қарорлар қабул қилиш, биохилма-хилликнинг асосий зоналарини мустаҳкамлаш, Ғарбий Тёншон ва Помир-Олой тоғ тизмаларида ўсимлик дунёси ва ҳайвонларнинг барқарор иқтисодий ривожланиши учун рағбатлар яратиш, минтақавий ва халқаро ҳамкорлик ва ўзаро ҳамкорликни ривожлантириш.</p>	<p>“Биологик хилма-хилликнинг глобал аҳамиятли турлари учун муҳим бўлган асосий тоғли минтақаларда табиий ва ўрмон ресурсларини барқарор бошқариш” лойиҳасини амалга ошириш.</p>	<p>2019-2021 йиллар</p>	<p>Бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва БМТ ТД ва ГЭЖ томонидан ажратиладиган йиллик бюдже маблағлари доирасида</p>	<p>Давлат экология қўмитаси, Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси</p>	<p>Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларни ривожлантириш, маҳаллий аҳолини ижтимоий-иқтисодий қўллаб-қуватлаш ҳамда илвирс (тоғ қоплони) яшайдиган ареалда (Ғарбий Тёншон ва Ҳисор) уни сақлаб қолиш учун биологик хилма-хилликни бошқаришнинг илгор механизмлари ва ёндашувларини жорий этиш.</p>
17	<p>Табиий экотизимлар - илвирс (тоғ қоплони) яшайдиган жойларни сақлаш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш.</p>	<p>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Илвирс (тоғ қоплони)ни сақлаш дастури ва ҳаракатлар режасини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори лойиҳаси.</p>	<p>2021 йил август</p>	<p>Донорлар: БМТ ТД/ГЭЖнинг “Биологик хилма-хилликнинг глобал аҳамиятли турлари учун муҳим бўлган асосий тоғли минтақаларда табиий ва ўрмон ресурсларини барқарор бошқариш” дастурлари лийнyasi бўйича грант маблағлари</p>	<p>Давлат Экология қўмитаси, Ўрмон хўжалиги дaлат қўмитаси, Фанлар академияси.</p>	<p>“Илвирс (тоғ қоплони)ни сақлаш дастури ва ҳаракатлар режаси илвирс (тоғ қоплони) қўлайишини ва асосий тоғ ландшафтлари биохилма-хиллигини сақлаб қолиш имконини беради.</p>

Т/р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молиялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
18.	Балиқ ови ва сув ҳавзаларининг балиқчилик хўжаликлари ресурслари мониторинги тизимини ташкил этиш. биологик ҳолати	Методик тавсияларни ва уларни амалга ошириш дастурларини ишлаб чиқиш.	2020 йил октябрь	Ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари, Балиқчиликни ривожлантириш жамғармаси, “Айдар-Арнасой кўллар тизими дирекцияси” ДУК маблағлари	“Узбалексаноат” уюшмаси, Фанлар академияси, “Айдар-Арнасой кўллар тизими дирекцияси” ДУК, Давлат экология кўмитаси	Биологик хилма-хиллик мониторинги маълумотлари асосида сув ҳавзалари балиқчилик хўжалиklarининг самарали бошқарилишини таъминлаш.
III. Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ривожлантириш, экотизимлар хизматлари билан таъминланадиган афзалликлар ҳажминини кўпайтириш						
3.1. Миллий экологик тармоқни (турли тонфа ва турлардаги муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар) ташкил этиш, уларни самарали бошқаришни таъминлаш мақсадида мамлакатнинг муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлари умумий майдонини кенгайтириш						
19.	Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ривожлантириш.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “2028 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикасида муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини ташкил этиш ва кенгайтириш дастурини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори лойиҳаси.	2020 йил	Маблаг талаб этилмайди.	Давлат экология кўмитаси	Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларнинг репрезентатив тизимини ривожлантириш ва миллий экологик тармоқни ташкил этиш, табиий мувозанатни таъминлаш, ландшафт, фауна, флора ва экотизим хилма-хиллигини сақлаб қолиш. Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудларни ривожлантириш ва уларни бошқариш соҳасида фаолиятнинг асосий иктисобли йўналишларини белгилаш.

Т/р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молиялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
3.2. Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ва қишлоқ хўжалигини юритишда фойдаланиладиган биологик хилма-хиллик компонентларини сақлаш ва улардан барқарор фойдаланиш дастурини ишлаб чиқиш						
20.	Маданий ўсимликлар кўпайишини тиклаш мақсадида уларнинг ёввойи аجدодлари генофондини сақлашни таъминлаш.	Биологик хилма-хиллик компонентларини уларнинг табиий шароитларидан ташқарида сақлаш. Қишлоқ хўжалиги экинлари ва уларнинг ёввойи аجدодлари маҳаллий навлари ва шакллари яратиш. Маданий ўсимликларнинг ёввойи аجدодлари ҳар хил популяциялари уруглари банкни ташкил этиш.	2019-2022 йилларда ва сўнгра донмий асосда	Республика давлат бошқаруви органларининг бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлари, грантлар	Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, Фанлар академияси, Давлат экология кўмитаси,	Маданий ўсимликларнинг ёввойи геннофондини сақлаб қолиш. Маданий ўсимликларнинг ёввойи аجدодлари популяцияларини тиклаш.
IV. Биргаликда режалаштириш ва салоҳиятни ташкил этиш йўли билан биологик хилма-хилликни сақлаш самарадорлигини ошириш ва ундан барқарор фойдаланиш						
21.	Биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан барқарор фойдаланиш бўйича Ҳаракатлар режаси бажарилишининг тизимли мониторинги олиб борилишини жорий қилиш.	Маъсул ижрочилардан ахборот тўплаш, ахборотни таҳлил қилиш	ҳар йили 15 декабргача	Маблағ талаб қилинмайди	Давлат экология кўмитаси, Ўрмон хўжалиги давлат кўмитаси, Прогнозлаштириш ва макроектисодий тадқиқотлар институти	Ҳаракатлар режаси бажарилиши тўғрисида ўз вақтида ва сифатли ахборот билан таъминлаш. Мониторинг натижаларини ҳисоботларга ва Миллий маърузаларга киритиш.

Т/ р	Чора-тадбирлар номи	Амалга ошириш механизми	Бажариш муддатлари	Молиялаштириш манбалари	Масъул ижрочилар	Кутилаётган натижалар
22.	Манфаатдор томонларни стратегиянинг мақсадлари ва вазифалари ҳамда унинг бажарилиши, шу жумладан, минтакавий ва халқаро тадбирларда, шу жумладан, Биологик хилма-хиллик тўғрисидаги Конвенция Томонлари Конференциясида иштирок этиш тўғрисида хабардор қилиш.	Ҳаракатлар режаси бажарилишининг бориши ва натижалари тўғрисида ҳисоботлар тайёрлаш ва тақдим этиш. 2019-2028 йилларда биологик хилма-хилликни сақлаб қолиш стратегиясининг шарҳловчи материалларини эълон қилиш.	Стратегия қабул қилингандан кейин	Республика давлат бошқаруви органларининг бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлари	Давлат экология кўмитаси, Фанлар академияси, Ўрмон хўжалиги давлат кўмитаси, Ўзгидромет, Давлат геология кўмитаси, Ергеодезкадастр давлат кўмитаси ва бошқа дахлдор вазирликлар ва идоралар	Биологик хилма-хилликни сақлаш ва ундан барқарор фойдаланиш бўйича Ҳаракатлар режаси бажарилиши тўғрисида манфаатдор томонларни ўз вақтида хабардор қилиш. Минтакавий ва халқаро даражаларда Ўзбекистон Республикаси манфаатларини ифодалаш, халқаро молиявий институтлар томонидан Ўзбекистонга кўмаклашишни фаоллаштириш.
23.	БМТнинг биологик хилма-хиллик тўғрисидаги Конвенцияси талабларига мувофиқ замонавий ахборот технологияларидан фойдаланган ҳолда Биологик хилма-хиллик бўйича воситачиликнинг миллий механизмини ривожлантириш ва барқарор ишлашини таъминлаш.	Биологик хилма-хиллик бўйича воситачилик миллий механизмининг www.cbd.uz сайтини ишлаб чиқиш ва контентини тўлдириш.	доимий асосда	Бюджет (ҳар йили ажратиладиган бюджет маблағлари доирасида) ва бюджетдан ташқари маблағлар	Давлат экология кўмитаси	Миллий ва халқаро даражаларда манфаатдор томонлар ўртасида биологик хилма-хиллик ва экотизимлар хизматлари соҳасида ахборот айирбошлаш мақсадида ахборот технологияларини жорий этиш.

Вазирлар Маҳкамасининг
2019 йил 11 июндаги
484-сон қарорига
3-илова

**Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг
ўз кучини йўқотган деб ҳисобланаётган
айрим қарорлари рўйхати**

1. Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикасининг биологик ранг-барангликни сақлаш бўйича Миллий стратегияси ва Ҳаракатлар режаси тўғрисида” 1998 йил 1 апрелдаги 139-сон қарори.

2. Вазирлар Маҳкамасининг “Ҳукумат комиссияларини ташкил этиш масалалари бўйича Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг айрим қарорларига ўзгартиришлар, қўшимчалар киритиш ва ўз кучини йўқотган деб ҳисоблаш тўғрисида” 2000 йил 19 сентябрдаги 359-сон қарорига 1-илованинг 11-банди.

3. Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айрим қарорларига ўзгартиришлар киритиш тўғрисида (Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш тўғрисида” 2017 йил 21 апрелдаги ПФ-5024-сон Фармони ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси фаолиятини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида” 2017 йил 21 апрелдаги ПҚ-2915-сон қарори)” 2017 йил 14 ноябрдаги 915-сон қарорига 1-илованинг 4-банди.